

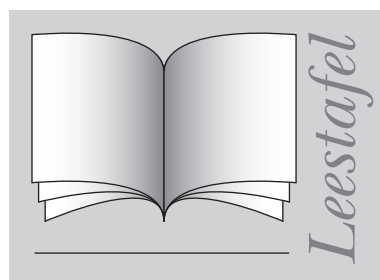
individuele perspectief zal de wortel van veel problemen nooit worden aangepakt. Daarbij komt dat in de neo-liberale ideologie de vrije markt gezien wordt als een soort natuurgegeven. Het is niet alleen de beste manier om de samenleving te organiseren, maar ook een onafwendbaar beginsel. Niemand is verantwoordelijk. De Finse filosoof Georg Henrik von Wright spreekt van een systeem van anonieme krachten en onzichtbare acteurs (Bauman, 1998). In die optiek is alleen collectieve actie effectief. Voor de bioethiek betekent dat een ander programma, meer gericht op contestatie dan adaptatie. Het betekent ook meer sociale ethiek, gebaseerd op een breder mensbeeld dan in het recente verleden.

Literatuur

- Barton D en Wiseman W. Focusing capital on the long term. Harvard Business Review 2014: 44-51.
- Bauman Z. Globalization. The human consequences. New York: Columbia University Press, 1998.
- Beck U. World risk society. Cambridge: Polity Press, 2009.
- Berg JH van den. Medische macht en medische ethiek. Nijkerk: Uitgeverij G.F. Callenbach N.V., 1969.
- Berman J. You're severely underpaid, and here's proof. Huffington Post, 27 December 2013 (http://www.huffingtonpost.com/2013/12/27/2014-minimum-wage_n_4501830.html)
- Dekkers W. De mens in de hedendaagse geneeskunde. Over afhan-

kelijkheid en kwetsbaarheid. Tijdschrift voor Gezondheidszorg en Ethiek 2014; dit nummer.

- Falk A en Szech N. Morals and markets. Science 2013; 340: 707-711.
- Have H ten. Bodies of knowledge, philosophical anthropology, and philosophy of medicine. In: H.T.Engelhardt (ed.): The philosophy of medicine: Framing the field. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 2000:19-36.
- Have H ten en Gordijn B. Handbook of Global Bioethics. Dordrecht: Springer Publishers, 2013.
- Jonsen AR. The birth of bioethics. Oxford/New York: Oxford University Press, 1998.
- Kirby P. Vulnerability and Violence. The impact of globalisation. London/Ann Arbor, MI: Pluto Press, 2006.
- Mukherjee R. Big Pharma lobbies hard to curb generics. Times of India, 16 Augustus 2012 (<http://dontradeourlivesaway.wordpress.com/2012/08/16/big-pharma-lobbies-hard-to-curb-generics/>)
- Paus Franciscus. *Evangelii Gaudium*. Vatican: Vatican Press, 2013, artikel 53.
- Pellegrino E, Thomasma D.A Philosophical Basis of Medical Practice. New York: Oxford University Press, 1981.
- UNDP (United Nations Development Program). Human Development Report 1999. New York: Oxford University Press, 1999 (citaat p.90).

Wobbes Th & Muijsenbergh M van den (red.). *Genoom bewust. Belasting of belofte?* Nijmegen: Uitgeverij Valkhof Pers, 2013. ISBN: 978 90 5625 394 3. 168 blz. Prijs €15,50.

Rond de millenniumwisseling werd het menselijk genoom voor het eerst in kaart gebracht. In het boek *Genoom bewust. Belas-*

ting of belofte vergelijkt Hub Zwart dit als een "omvangrijk project dat in termen van schaal kon worden vergeleken met het Manhattan-project (het fabriceren van de atoombom halverwege de twintigste eeuw)." Door de spectaculaire daling van de prijzen voor het lezen van een heel menselijk genoom wint deze technologie aan belang in de klinische praktijk. Meer dan tijd dus om na te denken over "de mogelijkheden en de problemen die in het licht van de ontwikkelingen op het gebied van de humane genetica zijn ontstaan", aldus Theo Wobbes en Maria van den Muijsenbergh, de samenstellers van het boek. Een klein boekje, uitgegeven naar aanleiding van een symposium van de Medische Afdeling van het Thijmgenootschap, bundelt een variëteit aan bijdragen. Terwijl sommige hoofdstukken ingaan

op de technische aspecten en medische aspecten, gaan andere hoofdstukken in op de filosofische en ethische aspecten van technologieën die gericht zijn op de analyse van het menselijke genoom. Net zoals Theo Wobbes het formuleert, dwingen deze technologieën ons om "alle consequenties te doordenken" en dwingen zij "ons om keuzes te maken waarvan de gevolgen niet zo makkelijk zijn te voorzien." De auteurs belichten vragen vanuit het perspectief van de patiënt, de arts, het laboratorium, de ethicus en de filosoof. Het boek is toegankelijk voor wie graag reflecteert hoe sterk de imperatief van het genoom is.

Pascal Borry PhD, assistant professor, Centrum voor Biomedische Ethiek en Recht, Katholieke Universiteit Leuven